

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2025-56-02>

УДК 33:378.016=111

Наталія Геннадіївна Дуна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародної економіки та світового господарства¹

n.duna@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0003-1339-5454>

Валерія Валентинівна Юрченко

кандидат економічних наук,

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування¹

v.v.yurchenko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0003-0263-1941>

¹Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022

ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЕМІ-ПІДХІД

Статтю присвячено перспективам та формам використання англійської мови як засобу навчання та навчального середовища в межах так званого ЕМІ-підходу для викладання економічних дисциплін в закладах вищої освіти України.

Метою статті є оцінка перспектив впровадження ЕМІ у вітчизняну практику викладання економічних дисциплін та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності застосування ЕМІ-програм економічного напрямку у вищій освіті в Україні.

В ході дослідження було застосовано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, а також метод експертного опитування. Експертне опитування в формі фокусованого інтерв'ю та анкетування було проведене авторами цього дослідження в січні-лютому 2024 року. В опитуванні взяли участь викладачі англійської мови та економічних дисциплін в закладах вищої освіти м. Харкова.

Результати дослідження. Застосування ЕМІ-підходу до викладання економічних дисциплін в закладах вищої освіти України оцінене як перспективне. Серед потенційних переваг ЕМІ-підходу для викладання економічних дисциплін в ЗВО України респонденти визначили: підвищення рівня мовної підготовки студентів та випускників, розширення кола можливостей продовжити навчання за кордоном для випускників, покращення їх конкурентних позицій на вітчизняному та закордонному ринках праці. Серед потенційних ризиків використання ЕМІ-підходу були названі: недостатній рівень мовної підготовки викладачів, що працюють за програмами інтегрованого навчання, наявність зовнішньоекономічних ризиків впровадження ЕМІ-програм, ризик відсутності попиту на ЕМІ-програми з боку вітчизняних та закордонних абітурієнтів.

Задля нейтралізації вказаних ризиків та підвищення ефективності навчання та викладання за ЕМІ-програмами запропоновано залучати до викладання економічних дисциплін за цими програмами або викладачів іноземної мови, що отримали додатково предметну підготовку, або «тандем» викладачів, в складі якого має бути викладач англійської мови і фахівець з тієї чи іншої економічної дисципліни. Також запропоновано використовувати в процесі інтегрованого навчання найефективніші (за оцінками респондентів) методи мовної підготовки (комунікативний підхід, особистісно орієнтований підхід, проблемно орієнтоване навчання, компетентнісний підхід, інтерактивні методи мовного навчання) та предметної підготовки (кейс-метод, метод дискусії, інтерактивні технології предметного навчання та інші).

Ключові слова: англійська мова як засіб навчання, викладання економічних дисциплін, ЕМІ-підхід, інтегроване навчання, методи викладання англійської мови

Як цитувати: Дуна Н. Г., Юрченко В. В. Викладання економічних дисциплін англійською мовою в закладах вищої освіти: ЕМІ-підхід. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2025. №56. С. 14-24. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2025-56-02>

In cites: Duna, N. G., Yurchenko, V.V. (2025). Teaching Economics in English for higher education institutions: EMI-approach. *Scientific notes of the pedagogical department*, 56, 14-24. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2025-56-02> [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Серед усіх видів інтегрованого навчання останнім часом популярності найшвидше набуває так званий ЕМІ-підхід, сутність якого полягає в тому, що матеріал певної академічної дисципліни подається англійською мовою (EMІ = English as a Medium of Instruction). Англійська мова стає, таким чином, і засобом, і середовищем, здатним підвищити або, навпаки, сповільнити темп та якість навчання.

Викладання дисциплін англійською мовою увійшло до повсякденного життя і академічної практики закладів вищої та середньої освіти та, навіть початкових шкіл в багатьох країнах світу, серед яких Японія, Нідерланди, Китай, Іспанія, Ізраїль та інші. Нагальна потреба вищих навчальних закладів у викладанні дисциплін англійською мовою пояснюється багатьма факторами, серед яких прагнення до участі в міжнародній науковій діяльності, зокрема до збільшення кількості наукових публікацій в закордонних виданнях, покращення перспектив працевлаштування випускників, підвищення якості освіти, залучення іноземних студентів до участі в освітньому процесі, а вітчизняних студентів – до участі в міжнародній академічній мобільності. Проте, як показують присвячені ЕМІ численні наукові публікації, впровадження інтегрованого навчання англійською мовою має не лише певні переваги, але й певні недоліки, тому в межах даної статті ми, в свою чергу, маємо намір обговорити перспективи та конкретні форми застосування цього підходу щодо економічного напрямку вищої освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній науковій літературі представлені декілька підходів до організації інтегрованого навчання за схемою «академічна навчальна дисципліна + англійська мова», серед яких, зокрема, CLIL (Content and Language Integrated Learning) та CBI (Content Based Instruction) [4; 5; 14; 15; 19]. Ще один з найвідоміших підходів – «Англійська мова як засіб навчання» або ЕМІ (English as a Medium of Instruction). Про популярність цієї освітньої тенденції свідчить значна кількість публікацій, присвячених темі викладання англійською, зокрема, у вищих

навчальних закладах. Автори публікацій розглядають, як теоретичні аспекти застосування ЕМІ (природа академічного пізнання, трансмовність (translanguaging) як теорія, дефініції, форми та контексти застосування ЕМІ)[17; 18], так і практичні питання, аналізуючи, зокрема, досвід застосування ЕМІ в різних країнах, серед яких Нідерланди [7; 8], Китай [7; 8; 9], Іспанія та Ізраїль [8; 20], Японія [3], Мексика та Ефіопія [8]. Певна кількість публікацій присвячена також використанню ЕМІ у вивченні іноземних мов та в мультілінгвальному класному середовищі [11; 12; 13] та перспективам поєднання ЕМІ з іншими методами навчання іноземних мов [2; 16].

Частина публікацій розглядає основні причини популярності ЕМІ-підходу, серед яких: 1) зацікавленість урядів у впровадженні англійської мови в освітній процес з метою реалізації політики білінгвізму, яка сприяє інтеграції до міжнародного освітнього, культурного, економічного простору, є однією з умов успішної асиміляції емігрантів, підвищує конкурентоспроможність вітчизняної робочої сили на міжнародному ринку праці; 2) зацікавленість освітніх закладів у впровадженні ЕМІ-програм з метою покращення перспектив працевлаштування випускників, підвищення якості освіти та, відповідно, попиту на освітні послуги того чи іншого закладу, залучення іноземних студентів до участі в освітньому процесі; 3) зацікавленість студентів в навчанні англійською мовою через можливість покращити власні перспективи працевлаштування або будувати в подальшому наукову кар'єру як у власній країні, так і за її межами [10; 19, с.117-118].

Незважаючи на стійку популярність ЕМІ як підходу, ентузіазм його прибічників не завжди розділяють професійні педагоги й мовознавці-носії англійської. Саме тому впровадження ЕМІ курсів в практику освітніх закладів є предметом моніторингу з боку фахівців таких авторитетних організацій, як British Council та Оксфордський університет [6; 10]. Серед проблем на шляху розповсюдження ЕМІ як підходу фахівці виокремлюють: 1) впровадження навчання англійською через політику «тиску

зверху» з боку держави та адміністрацій навчальних закладів [6; 10]; 2) недостатній рівень мовної та спеціальної підготовки викладачів [9; 10; 20]; 3) невідповідність результатів навчання за програмами ЕМІ очікуванням студентів (через невисокий рівень прогресу в оволодінні англійською або відсутність супроводжувальних програм з англійської мови за професійним спрямуванням), а в окремих випадках і роботодавців [10].

Слід додати також, що предметом дискусій в багатьох виданнях є проблема підготовки викладачів, здатних ефективно працювати за ЕМІ-програмами (див., наприклад, [9] або [20]). Питання полягає в тому, чи має бути викладач ЕМІ-дисциплін викладачем мови з додатковою підготовкою за фахом, чи то викладачем академічної дисципліни з додатковою мовною підготовкою, чи то фахівцем з освітою за двома напрямками? Чи можливо досягти кращих результатів, якщо в ЕМІ-програмі одночасно задіяні два викладачі: фахівець з мови, і фахівець з академічної дисципліни? Якої саме попередньої підготовки вимагають ЕМІ-викладачі?

Поряд із цим, багато дискусій викликає також питання можливості або неможливості використання викладачами та студентами рідної мови під час занять [9; 10].

Метою дослідження є оцінка перспектив впровадження ЕМІ у вітчизняну практику викладання економічних дисциплін та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності застосування ЕМІ-програм економічного напрямку у вищій освіті в Україні. Задля досягнення вказаної мети в статті вирішено наступні завдання: 1) шляхом проведення експертного опитування оцінено ставлення фахівців до впровадження ЕМІ в економічну освіту в Україні; 2) виявлено та описано навчальні технології, які потенційно можуть бути використані в інтегрованому навчанні; 3) розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності застосування ЕМІ-програм.

Методи дослідження. В ході дослідження було застосовано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, а також метод експертного опитування. Експертне опитування методом фокусованого інтерв'ю та анкетування було проведене авторами цього дослідження в січні-лютому 2024 року. В опитуванні взяло участь 32 викладачі англійської мови та економічних дисциплін в закладах вищої освіти м. Харкова. 94% респондентів є жінками, 6% (2 особи) – чоловіками. Середній вік респондентів 48 років.

Середній стаж роботи за фахом 22 роки. Зазначимо, що половина респондентів має досвід роботи за інтегрованими програмами в тій чи іншій формі. Досвід викладання за програмами ЕМІ (*English as a Medium of Instruction*) мають 37,5% експертів, постійно викладають за цими програмами 6%. Досвід викладання за програмами СБІ (*Content Based Instruction*) має 31% експертів, постійно викладають за цими програмами 6%. Досвід викладання за програмами CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) має 47% експертів, постійно викладають за цими програмами 3%.

Опитування мало на меті оцінити загальне ставлення викладачів до інтегрованого навчання, ступінь їхньої готовності до участі в інтегрованих освітніх програмах, виявити потенційні позитивні та негативні наслідки впровадження таких програм та окреслити коло навчальних технологій, які, на думку фахівців, мають використовуватися в процесі реалізації інтегрованих програм.

Виклад матеріалу дослідження та основні результати. В порівнянні із іншими країнами Україна відносно недавно розпочала впровадження інтегрованих програм на рівні вищої освіти. Впродовж останніх десяти років заклади вищої освіти економічного напрямку подекуди впроваджують окремі експериментальні інтегровані курси та освітні програми (останні розраховані, в першу чергу, на іноземних здобувачів). Проте надалі перспективи розвитку інтегрованого навчання в закладах вищої освіти ймовірно ставатимуть ширшими внаслідок інтеграції до Європейського Союзу і європейської системи освіти. В червні 2023 року Президент Володимир Зеленський подав до Верховної Ради розроблений урядом законопроект №9432 «Про застосування англійської мови в Україні» з метою офіційно закріпити статус англійської як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні. В червні 2024 року закон було прийнято і остаточно підписано Президентом України [1]. Впровадження цього законодавчого акта, безумовно, має підвищити інтерес до навчання англійською в усіх акторів освітнього процесу: абітурієнтів, керівництва та викладачів ЗВО, стейкхолдерів.

На момент проведення експертного опитування ставлення до впровадження інтегрованих програм навчання економічних дисциплін англійською мовою з боку експертів-викладачів англійської мови та економічних дисциплін було здебільшого позитив-

ним. Про позитивне або скоріше позитивне ставлення до впровадження інтегрованого навчання в закладах вищої освіти України повідомили 74% респондентів-викладачів економічних дисциплін і 76% викладачів англійської. 23% усіх опитаних викладачів повідомили про нейтральне або частково позитивне і частково негативне ставлення до

інтегрованого навчання. Негативне ставлення висловив 1 респондент.

У таблиці 1 узагальнено дані щодо основних позитивних сподівань від впровадження інтегрованих курсів (із зазначенням відсотку респондентів, що вважають ймовірним настання того чи іншого позитивного наслідку).

Таблиця 1

Потенційні позитивні аспекти впровадження інтегрованого навчання економічних дисциплін англійською мовою

Table 1

Potential positive aspects of implementing integrated teaching of economic disciplines in English

Ймовірні позитивні наслідки впровадження інтегрованого навчання	Відсоток респондентів – викладачів англійської	Відсоток респондентів – викладачів економічних дисциплін	Відсоток від загальної кількості респондентів
Випускники матимуть більше можливостей продовжити навчання за кордоном	85,5%	73%	81%
Підвищиться рівень мовної підготовки студентів та випускників	81%	82%	81%
Підвищиться рівень предметної підготовки студентів та випускників	52%	36,5%	47%
Випускники матимуть конкурентні переваги на вітчизняному ринку праці	76%	64%	72%
Випускники матимуть конкурентні переваги на зовнішньому ринку праці	71,5%	64%	69%
Заклади вищої освіти, що впроваджують інтегровані програми, отримають додатковий дохід від залучення вітчизняних студентів	57%	45,5%	53%
Заклади вищої освіти, що впроваджують інтегровані програми, отримають додатковий дохід від залучення студентів-іноземців	66,5%	72%	69%
Очікується покращення євроінтеграційних перспектив України в цілому	76%	72%	75%

Найімовірнішим позитивним результатом впровадження ЕМІ-підходу в економічну вищу освіту, на думку респондентів, є наступне: завдяки інтегрованому навчанню студенти, ймовірно, матимуть більше можливостей продовжити навчання за кордоном, а також зможуть суттєво підвищити рівень мовної підготовки (так вважає 81% усіх респондентів). Також респонденти високо оцінюють можливість поліпшення євроінтеграційних перспектив України завдяки впровадженню інтегрованого навчання (так вважає 75% респондентів). Значна кількість респондентів зазначають, що на їх думку, випускники матимуть конкурентні переваги на вітчизняному (72% респондентів) або зовнішньому (69% респондентів) ринку праці. При цьому лише 47% респондентів вважає, що інтегроване навчання здатне забезпечити підвищення якості предметної підготовки

випускників – саме за цим параметром оцінки експертів найбільш скептичні.

В таблиці 2 наведено виявлені в ході експертного опитування можливі негативні наслідки впровадження інтегрованого навчання економічних дисциплін англійською мовою.

Найвагомішим потенційним недоліком впровадження ЕМІ-програм на рівні вищої економічної освіти в Україні експерти вважають ризик недостатньої мовної підготовки викладачів. Наявність цього ризику засвідчили 53% респондентів. 25% респондентів вважають, що існує ймовірність того, що мовна або предметна підготовка випускників за інтегрованими програмами виявиться неякісною. 22% респондентів вказали на існування зовнішньополітичних ризиків та ймовірну відсутність попиту на інтегроване навчання з боку вітчизняних абітурієнтів.

Таблиця 2

Потенційні негативні аспекти впровадження інтегрованого навчання економічних дисциплін англійською мовою

Table 2

Potential negative aspects of implementing integrated teaching of economic disciplines in English

Ймовірні негативні аспекти впровадження інтегрованого навчання	Відсоток респондентів – викладачів англійської	Відсоток респондентів – викладачів економічних дисциплін	Відсоток від загальної кількості респондентів
Ризик недостатньої мовної підготовки викладачів	43%	72,5%	53%
Потенційно низький рівень предметної або мовної підготовки випускників	19%	36,5%	25%
Зовнішньополітичні ризики	24%	18%	22%
Ймовірна відсутність попиту на інтегроване навчання з боку вітчизняних абітурієнтів	24%	18%	22%
Ризик недостатньої предметної підготовки викладачів	19%	1%	15,5%
Ймовірна незадоволеність випускників рівнем мовної або предметної підготовки	14%	18%	15,5%

Як вже зазначалося, половина опитованих має досвід роботи за інтегрованими програмами в тій чи іншій формі. Однак, ефективність своєї роботи за цими програмами експерти оцінюють на невисокому рівні. В таблиці 3 наведені дані щодо загальної самооцінки ефективності викладання за інтегрованими програмами навчання респондентів-викладачів англійської мови і викладачів економічних дисциплін, а також їх самооцінки за мовною та предметною складовою навчання.

Дані таблиці 3 свідчать про те, що середній рівень навчальної ефективності мовної складової викладання є дещо вищим за

середній рівень навчальної ефективності предметної складової викладання. Середній рівень загальної ефективності викладання є вищим за інші параметри, оскільки поняття загальної ефективності є ширшим за поняття навчальної ефективності і включає також педагогічну ефективність (ефективність мотиваційних, виховних, розвивальних заходів та ін.). Загалом, рівень самооцінки викладачами ефективності їх роботи за навчальними програмами не є високим, що може свідчити як про недосконалість самих програм, так і про недостатню підготовленість викладачів до здійснення інтегрованого навчання.

Таблиця 3

Середня самооцінка ефективності роботи за інтегрованими програмами*

Table 3

Average self-assessment of work efficiency under integrated programs*

Категорія респондентів	Середня самооцінка навчальної ефективності мовної складової викладання	Середня самооцінка навчальної ефективності предметної складової викладання	Загальна середня самооцінка ефективності викладання
Усі респонденти, у т.ч.	3,41	3,5	3,72
- викладачі англійської мови	3,55	3,75	3,78
- викладачі економічних дисциплін	2,75	2,5	3,5

*максимально можлива оцінка 5 балів

В ході експертного опитування фахівці також висловили свою думку щодо можливості або неможливості вживання рідної мови викладачами та студентами на заняттях за інтегрованими програмами. 50% експертів висловились на користь вживання рідної мови викладачами під час занять. Такої думки дотримуються 43% опитаних викладачів англійської мови і 63% опитаних викладачів економічних дисциплін. Ще 31% експертів (28,5% усіх викладачів англійської та 18% усіх викладачів економічних дисциплін) вважають можливим використання рідної мови викладачами під час занять лише в окремих, чітко регламентованих випадках. 15,5% експертів вважають вживання рідної мови скоріше небажаним. Категорично неприпустимим вживання рідної мови для викладачів під час занять за ЕМІ-програмами вважає 1 респондент.

Майже аналогічно розподілилися позиції експертів з питання вживання студентами рідної мови під час занять. 50% експертів вважають це можливим або скоріше можливим. Ще 28% експертів вважають, що вживання студентами рідної мови під час занять за інтегрованими програмами є можливим лише в ок-

ремих, чітко регламентованих випадках. 19% респондентів виступають скоріше проти вживання студентами рідної мови. 1 респондент вважає вживання рідної мови для викладачів під час занять за ЕМІ-програмами категорично неприпустимим.

Експертне опитування дозволило також виявити коло навчальних технологій, які потенційно можуть використовуватися в інтегрованому навчанні та оцінити ступінь обізнаності викладачів із цими технологіями. Найвищий рівень обізнаності респонденти продемонстрували щодо 1) ігрових технологій навчання (100% респондентів ознайомлені з ними і вже використовують); 2) групового навчання (100% респондентів ознайомлені і вже використовують); 3) інтерактивних технологій аудиторного та он-лайн навчання (в середньому 94% респондентів ознайомлені і вже використовують); 4) методів дискусії й аналітичної доповіді, кейс-методу (91% респондентів ознайомлені і вже використовують).

Крім того, респонденти оцінили навчальну ефективність використання окремих технологій навчання (Таблиця 4).

Таблиця 4

Середня оцінка ефективності окремих технологій навчання викладачами англійської мови та економічних дисциплін*

Table 4

Average assessment of the effectiveness of individual teaching technologies by teachers of English and economic disciplines*

Технології мовного навчання	Оцінка ефективності	Технології предметного навчання	Оцінка ефективності
1. Змістовно-орієнтований підхід	3,7	1. Аналітична доповідь	3,7
2. Ігрові технології навчання	3,67	2. Веб-квест	3
3. Інтерактивні технології аудиторного навчання	3,85	3. Групове навчання	3,82
4. Інтерактивні технології он-лайн навчання	3,85	4. Дискусія	4,1
5. Кейс-метод	3,5	5. Інтерактивні технології аудиторного навчання	4,1
6. Компетентнісний підхід	3,95	6. Інтерактивні технології он-лайн навчання	3,9
7. Комуникативна технологія навчання	4,3	7. Кейс-метод	4,2
8. Культуро-орієнтоване навчання	3,67	8.1. Методи розв'язання проблемних ситуацій: аналітичні методи	3,7
9. Лексичний підхід	3,55	8.2. Методи розв'язання проблемних ситуацій: графічні методи («ментальна мапа», «фіш-боун» і т.п.)	3,3
10. Особистісно-орієнтоване навчання та навчання, що розвиває	4,3	8.3. Методи розв'язання проблемних ситуацій: метод «мозкового штурму»	4

Продовження табл. 4

11.Перевернуте навчання	3,3	9. Перевернуте навчання	3
12.Перекладний метод навчання	3,1	10.Проектно-орієнтоване навчання (метод проектів)	3,7
13.Проблемно-орієнтоване навчання	4,1	11. Ігрові методи, у т.ч. рольова гра	3,64
14.Проектно орієнтоване навчання	3,53		
15.Тексто-орієнтований підхід	3,18		

* Респонденти надавали вербалізовані оцінки за 5-ти бальною шкалою (1 – низька; 2 – скоріше низька; 3 – середня; 4 – скоріше висока; 5 – висока)

Найефективнішими технологіями мовного навчання респонденти визнали: 1) комунікативний підхід та особистісно орієнтоване навчання (середня оцінка ефективності 4,3 бала з 5 балів максимум); 2) проблемно орієнтоване навчання (середня оцінка ефективності 4,1 бала з 5 балів максимум); 3) компетентнісний підхід (середня оцінка ефективності 3,95 бала з 5 балів максимум); 4) інтерактивні технології аудиторного та он-лайн навчання (середня оцінка ефективності 3,85 бала з 5 балів максимум). Найефективнішими технологіями предметного навчання в ході опитування було визнано: 1) кейс-метод (середня оцінка ефективності 4,2 бала з 5 балів максимум); 2) метод дискусії (середня оцінка ефективності 4,1 бала з 5 балів максимум); 3) інтерактивні технології аудиторного та он-лайн навчання, методи розв'язання проблемних ситуацій (середня оцінка ефективності 4 бала з 5 балів максимум).

Висновки.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що ЕМІ-підхід до викладання економічних дисциплін в закладах вищої освіти України є перспективним і, ймовірно, з часом лише набуватиме популярності. Викладачі вітчизняних закладів вищої освіти, що взяли участь в експертному опитуванні, сприймають цей метод навчання позитивно і з ентузіазмом. Про позитивне ставлення до ЕМІ повідомили приблизно 75% респондентів. Значна кількість опитуваних (приблизно 68%) вважає, що застосування ЕМІ забезпечує певні переваги, в першу чергу, для здобувачів освіти, які після навчання за інтегрованими програмами, ймовірно, матимуть більше можливостей продовжити навчання за кордоном, покращать власні конкурентні позиції на вітчизняному та закордонному ринках праці, а також зможуть суттєво підвищити рівень мовної підготовки. До ймовірних переваг ЕМІ-підходу респонденти віднесли також поліпшення інтеграцій-

них перспектив України. Поруч із перевагами, респонденти відзначили також ризики, серед яких недостатній рівень мовної підготовки викладачів, що працюють за програмами інтегрованого навчання, наявність зовнішньоекономічних ризиків впровадження ЕМІ-програм та ризик відсутності попиту на інтегровані освітні програми з боку вітчизняних абітурієнтів.

Найвагомим потенційним недоліком впровадження ЕМІ-програм на рівні вищої економічної освіти в Україні експерти вважають ризик недостатньої мовної підготовки викладачів. На цьому тлі цікаво зазначити, що в ході опитування респонденти-викладачі англійської мови оцінили ефективність своєї роботи за ЕМІ-програмами дещо вище, ніж респонденти-викладачі економічних дисциплін, при чому, вищими виявилися їх оцінки ефективності власної роботи не лише за мовною, але й за предметною складовою навчання. На думку авторів дослідження, цей факт вказує на необхідність залучати до викладання за програмами ЕМІ або викладачів іноземної, що отримали додатково предметну підготовку, або «тандем» викладачів, в складі якого має бути викладач англійської мови і фахівець з тієї чи іншої економічної дисципліни. Це дозволить нівелювати зазначений респондентами ризик недостатньої мовної підготовки викладачів інтегрованих програм.

Ще одним напрямком підвищення ефективності інтегрованого навчання економічних дисциплін англійською мовою на рівні вищої освіти, на думку авторів дослідження, має бути використання в процесі навчання найефективніших методів і прийомів викладання іноземних мов і економічних дисциплін. До складу найефективніших методів мовного навчання, відповідно до оцінок експертів, віднесено наступні підходи і методи.

1. *Комунікативний підхід* – спрямований на надання студентам мовленнєвих навичок

і вмінь для практичного використання в конкретних мовленнєвих ситуаціях. Основною метою комунікативного підходу є оволодіння іноземною мовою на рівні, достатньому для адаптації в іншомовному середовищі. Основні принципи організації комунікативно-орієнтованого навчання включають: 1) мовленнєву спрямованість навчання (мовленнєва діяльність є як засобом навчання, так і його метою); 2) врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів; 3) постійну залученість студентів у процес спілкування; 4) функціональний відбір навчального матеріалу – подання мовного матеріалу відповідно до мовленнєвих функцій; 5) ситуативність процесу навчання як спосіб підвищення мовленнєвої активності та умова розвитку мовленнєвих вмінь; 6) проблемність як спосіб організації навчального матеріалу.

2. *Особистісно орієнтоване навчання* – базується на врахуванні індивідуальних рис особистості в процесі навчання, наданні ініціативи студенту в організації навчального процесу, створенні умов для максимального розкриття особистісного потенціалу, встановленні партнерських взаємин між викладачем та студентами, що базуються на довірі. Центральною ідеєю підходу є автономність і максимальна самостійність студента в процесі навчання, а також участь педагога як модератора і фасилітатора.

3. *Проблемно орієнтоване навчання* – передбачає аналіз під керівництвом викладача проблемних теоретичних положень та практичних ситуацій і активну самостійну діяльність студентів з їх розв'язання, що сприяє творчому пошуку та значному підвищенню активності в оволодінні знаннями. Для проблемного методу характерно те, що викладач не подає знання і способи вирішення завдань у готовому вигляді, а лише орієнтує і спрямовує процес пошуку. Він не декларує, що є вірним, а що ні, а постійно роздумує, полемізує, дискутує, залучаючи студентів до активного процесу обґрунтування певної точки зору та пошуку аргументів.

4. *Компетентнісний підхід* – це пріоритетна орієнтація навчання на очікувані результати у вигляді формування життєво необхідних загальнокультурних і професійних компетентностей. Таке навчання сприяє самовизначенню, соціалізації, розвитку індивідуальності та самоактуалізації здобувачів освіти.

До складу найефективніших методів предметного навчання за результатами дослідження віднесено наступні навчальні технології.

1. *Кейс-метод* є найбільш поширеним інноваційним методом навчання привикладанні економічних навчальних дисциплін; він дозволяє розглянути реальну ситуацію або випадок та вирішити конкретні дослідницькі завдання. В процесі роботи над кейсовим завданням студенти розвивають дослідницькі, комунікативні та фахові навички.

2. *Дискусія* – колективний метод навчання, який передбачає обмін думками в межах запропонованої проблеми для обговорення за умов дотримання визначених правил та норм. Застосування цього методу розвиває навички аргументації власної думки на основі використання наукових першоджерел та аналітичних матеріалів. Вміння вести дискусію іноземною мовою, що має бути сформоване в процесі викладання інтегрованого курсу, можна вважати цінним надбанням для будь-якого сучасного фахівця.

3. Застосування *інтерактивних технологій аудиторного та он-лайн навчання* передбачає використання таких новітніх інструментів, як вікторини та опитування, віртуальні навчальні симулятори, онлайн-дошки та інструменти для спільної роботи, кросворди та картки. Так, для створення інтерактивних відеолекцій можна використовувати платформу Edpuzzle, яка дозволяє ставити запитання, надавати коментарі та інші інтерактивні елементи безпосередньо у відео. Ці функції допомагають викладачу відстежувати перегляд студентами відеозанять та засвоєння матеріалу. Інтерактивна дошка Padlet може бути використана для презентацій, роботи над груповими проектами, опитування студентів, генерації ідей тощо. На платформі Kahoot можна створювати інтерактивні вікторини. Ця платформа дозволяє оцінювати рівень знань здобувачів на основі ігрової форми індивідуальних або командних змагань щодо вирішення різноманітних завдань. Wordwall дає змогу для генерації інтерактивних навчальних ресурсів, таких як вікторини, ігри, кросворди, картки. Платформа Thinkio використовується для створення інтерактивних робочих зошитів, якими можна ділитися зі студентами та отримувати їх відповіді. Особливо слід відзначити важливість таких методів, як залучення представників бізнес-спільноти до проведення занять, тренінги, майстер-класи, які суттєво підвищують якість навчального процесу.

4. *Метод «мозкового штурму»* – колективна генерація творчих ідей для розв'язання

проблемних ситуацій. Традиційно в рамках обмеженого часу студентам потрібно запропонувати максимальну кількість рішень певної проблеми. Цей метод дозволяє активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, розвинути навички діагностики проблем та прийняття ефективних рішень. Цей метод формує у студентів дизайн-мислення.

Еклектичне поєднання зазначених підходів в процесі інтегрованого навчання або організація інтегрованого навчання навколо одного із цих підходів має, на думку авторів дослідження, забезпечити підвищення ефективності вивчення економічних дисциплін англійською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України Про застосування англійської мови в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>
2. Тарнопольський О.Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с. URL: <https://ir.duan.edu.ua/items/5752b76d-14d8-46a5-970c-bc1bf54b1a61>
3. Bradford A. & Brown H. (Eds.). English-Medium Instruction at Universities in Japan: policy, challenges and outcomes. Bristol: Multilingual Matters, 2017. 328 p.
4. Brown H., Bradford A. EMI, CLIL, & CBI: Differing approaches and goals. In P. Clements, A. Krause, & H. Brown (Eds.) *Transformation in language education*. Tokyo: JALT, 2017. P. 328-334.
5. Coile D., Hood Ph., Marsh D. CLIL: Content and Language integrated learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 184 p.
6. EMI Oxford Research Group. URL: <http://www.emi.network/>
7. English-Medium Instruction and the Internationalization of Universities. Ed. By H. Bowles, A. C. Murphey. Foggia, Milan: Palgrave Macmillan, 2020. 290 p.
8. English-Medium Instruction at Universities. Global Challenges. Edited by A. Doiz, D. Lasagabaster, J. M. Sierra. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters, 2018. 256 p.
9. Han J. English-Medium Instruction as a Local Practice. *Language, Culture and Pedagogy*. Ed. Springer Nature Switzerland, 2022. 134 p. (URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-19904-2>)
10. How effective is English as a medium of instruction? By Dr Nicola Galloway. – URL: <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-effective-english-medium-instruction-emi>
11. Luchenko O., Doronina O., & Chervinko Y. Possible factors influencing the willingness to use English in teaching Japanese as a foreign language by non-native speakers. *Sustainable Multilingualism*, 2024. Issue 24. P. 45–78. <https://doi.org/10.2478/sm-2024-0003>
12. Luchenko O. et al. The Use of English Medium Instruction in Multilingual Classrooms in Japanese Language Teaching. *Advanced Education*, 2024. Issue 24. P. 58-74. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.297391>
13. Luchenko O. EMI and ELF in teaching languages other than English. *Grail of Science*, 2024. (43), 479-481. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.06.09.2024.064>
14. Marsh D. Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. University of Cordoba, 2012. 552 p.
15. Metlí A., Akis D. Challenges and Strategies on the Content and Language Integrated Learning Approach (CLIL): A Case Study from the Turkish Context. *Latin American Journal of Content & Language Integrated Learning*. 2022. №15(1). P. 1-27. URL: <https://laclil.unisabana.edu.co/index.php/LACLIL/article/view/18027>
16. Mykhailenko H., Antonets M. Peculiarities of the EMI model as an educational approach in the UK and Ukraine. *Витоки педагогічної майстерності*. 2024. Випуск 34. С. 155-158. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.318087>
17. Paulsrud B., Tian Z., & Toth J. (Eds.). English-Medium Instruction and Translanguaging. Bristol: Multilingual Matters, 2021. 240 p.
18. Richards J. C., Pun J. Teaching and Learning in English Medium instruction. An Introduction. Routledge, 2022. 318 p.
19. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd edn. Cambridge University Press, 2014. 410 p.
20. Sánchez-Pérez, María del Mar. Teacher Training for English-Medium Instruction in Higher Education. Hershey. 2020. 447 p.

Стаття надійшла до редакції 25.04. 2025

Стаття рекомендована до друку 29.05. 2025

Nataliia Duna,

PhD. in Economics,

Associate Professor of the Department of International Economics and World Economy 1
n.duna@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0003-1339-5454>**Valeriia Yurchenko,**

PhD. in Economics,

Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Professional Purposes¹
v.v.yurchenko@karazin.ua, <https://orcid.org/0000-0003-0263-1941>¹V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Square, 61022, Kharkiv, Ukraine**TEACHING ECONOMICS IN ENGLISH FOR HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: EMI-APPROACH**

The article deals with the prospects and forms of using English as a medium of instruction within the framework of the so-called EMI approach to teaching economics in higher education institutions of Ukraine.

The purpose of the article is to assess the prospects for introducing EMI into the national practice of teaching economic disciplines and to develop proposals for improving the efficiency of using EMI programs in higher education in Ukraine.

In the course of the study, general scientific methods of analysis and synthesis, as well as the method of expert survey were used. The expert survey in the form of a focused interview and questionnaire was conducted by the authors of this study in January-February 2024. Teachers of English and Economics at higher education institutions in Kharkiv took part in the survey.

Results of the research. The application of the EMI approach to teaching economic disciplines in higher education institutions of Ukraine is assessed as promising. Among the potential advantages of the EMI approach to teaching economic disciplines in Ukrainian higher education institutions, the respondents identified: improving the level of language training of students and graduates, expanding the range of opportunities for graduates to continue their studies abroad, improving their competitive position in the domestic and foreign labor markets. Potential risks of using the EMI approach included: insufficient language training of teachers working in integrated learning programs, foreign economic risks of implementing EMI programs, and the risk of lack of demand for EMI programs from domestic and foreign applicants.

In order to neutralize these risks and improve the efficiency of learning and teaching in EMI programs, it is proposed to involve either foreign language teachers with additional subject training or a 'tandem' of teachers, which should include an English teacher and a specialist in a particular economic discipline, in teaching economic disciplines in these programs. It is also proposed to use the most effective (according to the respondents) methods of language training (communicative approach, personality-oriented approach, problem-based learning, competence-based approach, interactive methods of language teaching) and subject training (case method, discussion method, interactive technologies of subject teaching, etc.) in the process of integrated learning.

Keywords: *English as a Medium of Instruction, EMI approach, integrated learning, methods of teaching English, teaching economics*

REFERENCES

1. The Law of Ukraine On the Use of English in Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> [in Ukrainian].
2. Tarnopolsky, O.B. (2019). *Methods of teaching foreign languages and their aspects in higher education: a textbook*. Dnipro: Alfred Nobel University. 256 p. URL: <https://ir.duan.edu.ua/items/5752b76d-14d8-46a5-970c-bc1bf54b1a61> [in Ukrainian].
3. Bradford, A. & Brown, H. (Eds.) (2017). *English-Medium Instruction at Universities in Japan: policy, challenges and outcomes*. Bristol: Multilingual Matters. 328 p.
4. Brown, H., Bradford, A. (2017). EMI, CLIL, & CBI: Differing approaches and goals. In P. Clements, A. Krause, & H. Brown (Eds.) *Transformation in language education*. Tokyo: JALT. P. 328-334.
5. Coile, D., Hood, Ph., Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language integrated learning*. Cambridge: Cambridge University Press. 184 p.
6. EMI Oxford Research Group. URL: <http://www.emi.network/>
7. *English-Medium Instruction and the Internationalization of Universities*. (2020). Ed. By H. Bowles, A. C. Murphey. Foggia, Milan: Palgrave Macmillan. 290 p.

8. English-Medium Instruction at Universities. Global Challenges. (2018). Ed. by A. Doiz, D. Lasagabaster, J. M. Sierra. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters. 256 p.
9. Han, J. (2022). English-Medium Instruction as a Local Practice. Language, Culture and Pedagogy. Ed. Springer Nature Switzerland, 2022. 134 p. (URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-19904-2>)
10. How effective is English as a medium of instruction? By Dr Nicola Galloway. – URL: <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-effective-english-medium-instruction-emi>
11. Luchenko, O., Doronina, O., & Chervinko, Y. (2024). Possible factors influencing the willingness to use English in teaching Japanese as a foreign language by non-native speakers. *Sustainable Multilingualism*. Issue 24. P. 45–78. <https://doi.org/10.2478/sm-2024-0003>
12. Luchenko, O. et al. (2024). The Use of English Medium Instruction in Multilingual Classrooms in Japanese Language Teaching. *Advanced Education*. Issue 24. P. 58-74. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.297391>
13. Luchenko, O. (2024). EMI and ELF in teaching languages other than English. *Grail of Science*. (43), 479-481. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.06.09.2024.064>
14. Marsh, D. (2012). Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. University of Cordoba. 552 p.
15. Metlí, A., Akıs, D. (2022). Challenges and Strategies on the Content and Language Integrated Learning Approach (CLIL): A Case Study from the Turkish Context. *Latin American Journal of Content & Language Integrated Learning*. №15(1). P. 1-27. URL: <https://laclil.unisabana.edu.co/index.php/LACLIL/article/view/18027>
16. Mykhailenko, H., Antonets, M. (2024). Peculiarities of the EMI model as an educational approach in the UK and Ukraine. *The origins of pedagogical excellence*. 2024. Issue 34. P. 155-158. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.318087>
17. Paulsrud, B., Tian, Z., & Toth J. (Eds.) (2021). English-Medium Instruction and Translanguaging. Bristol: Multilingual Matters. 240 p.
18. Richards, J. C., Pun, J. (2022). Teaching and Learning in English Medium instruction. An Introduction. Routledge. 318 p.
19. Richards, J. C., Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd edn. Cambridge University Press. 410 p.
20. Sánchez-Pérez, María del Mar. (2020). Teacher Training for English-Medium Instruction in Higher Education. Hershey. 447 p.

The article was received by the editors 25.04.2025

The article is recommended for printing 29.05.2025